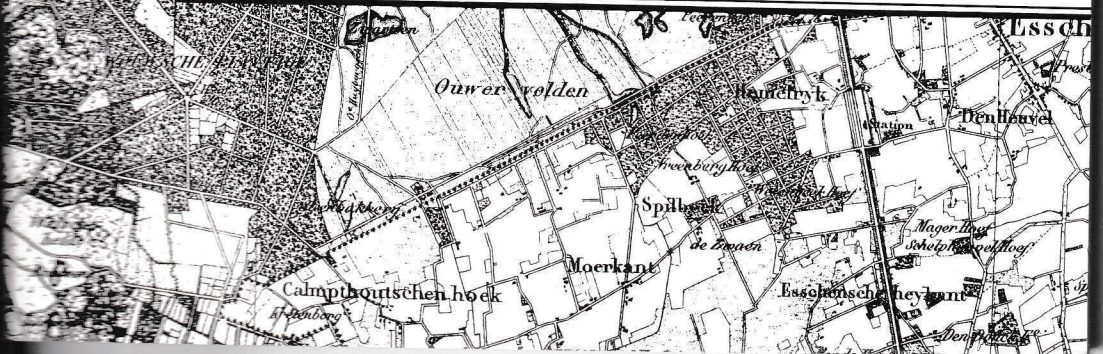

3 - '94

Wouwse begijntjes in Hoogstraten.

Hoogstraten, bekend om zijn Heilige Bloedprocessie en om de prachtige kerk met de fiere 105 meter hoge toren, ligt in vogelvlucht 30 km. van Wouw. Hoogstraten heeft ook nog een oud begijnhof met een barokkerk van 1687, waar omheen thans nog 36 vroegere begijnenhuisjes staan, de meeste meer dan 300 jaar oud. Volgens de oudst bekende oorkonde staat het begijnhof er sinds 1380.

In de Franse tijd werd heel het begijnhof onder het bestuur geplaatst van de commissie der Godshuizen, een afdeling van het burgerlijk armbestuur. Daaraan danken we een lijst uit 1798, waarop de 61 huizen die er toen stonden, met hun bewoonsters en eigenaressen opgenoemd staan, met de datum van aankoop van elk der huisjes. Een begijntje is geen non of kloosterzuster, al draagt ze wel soortgelijke kleding, en een begijnhof is geen klooster. Begijntjes zijn wel godsvruchtige vrouwen, die na een paar jaar proeftijd geloften afleggen van gehoorzaamheid en kuisheid, voor de duur van hun verblijf in het begijnhof, maar met behoud van hun recht op eigendommen.

Ze konden dus hun eigen huisje kopen en verkopen naar believen en konden het begijnhof verlaten, voorgoed, om te trouwen, als ze de ware Jakob zouden vinden. Elke begijn leefde in haar eigen huisje, alleen of met anderen samen. Elk kookte haar eigen potje en deed haar eigen huishouden. Ze hadden wel gezamenlijk godsdienstoefeningen in de kerk en hielden zich verder bezig met ziekenzorg of onderwijs, ook buiten het hof; verder met handwerken enz. Dit alles onder leiding van een grootjuffer of grootmeesteres of hofmeesteres. Verder had elk begijnhof ook nog een eigen pastoor.

Het begijnhof van Hoogstraten kende zijn grootste bloei in de 17e eeuw. Na de Franse tijd ging het stilaan achteruit. In de 20e eeuw werden tussen 1902 en 1935 nog 12 begijntjes geprofest, en nog een laatkomer in 1957, die echter in 1967 vertrok. De laatste begijn, Joanna van de Wijngaard (uit Prinsensbeek) stierf in 1972, 78 jaar oud.

In 1971 werd het Hoogstraatse begijnhof op de monumentenlijst gezet. Het burgerlijk armbestuur verhuurde de huisjes aan minder draagkrachtigen, die de huisjes nog naar best vermogen onderhielden. De rest van de huisjes verkommerde en verkrotte de laatste 20 jaar. Sinds vorig jaar is een restauratieproject van start gegaan, ontstaan uit privé-initiatief.

Deken J.Laurijssen verdiepte zich in de geschiedenis van het begijnhof en publiceerde in het jaarboek van Hoogstratens Oudheidkundige Kring van 1974 de lijst van alle met naam bekende begijnen van het Hoogstraatse begijnhof vanaf de 14e eeuw, met het jaar van professie en overlijden, en ook nog hun geboorte- of doopjaar en plaats van herkomst, voorzover die vermeld waren. Vanaf de 14e tot de 20e eeuw zijn er in totaal 1294 met naam bekend.

Toen ik deze lijst onder ogen kreeg, trof ik tot mijn verbazing vanaf de 17e eeuw het aantal van 45 Wouwse begijntjes, waarvan ik de namen hier laat volgen.

1. **Joanna Jenneken van Wouw** (uit visitatielijst van 1680 met 65 namen). Zij woonde in huis nr.5 in de periode van 1711 tot 1738.
2. **Geertruy van Wou** (uit visitatielijst van 1693 met 178 namen). Zij woonde in huis nr.6 in de periode van 1696 tot 1722.
3. **Maria Mattheussen**, geboren in Wouw. Geprofest 19 april 1678; overlijdensdatum is niet bekend.
4. **Jenneken Michielse** of **Joanna Hoppenbrouwers**, geprofest 28 september 1687; overleden 27 januari 1739.
5. **Dimphna (=Catharina?) van (der) Beeck**, geprofest 26 september 1688; overleden 23 januari 1749.

6. **Maria de Bruijn**, gedoopt in Wouw op 14 mei 1670; geprofest 2 oktober 1690; overleden 5 juni 1726.
7. **Dimphna Volkaerts**, geprofest 6 mei 1691; overleden 20 mei 1726.
8. **Maria Wilhelm. de Bruijn sr.**, gedoopt in Wouw op 27 november 1686; geprofest 2 oktober 1707; overleden 25 mei 1760.
9. **Maria Jan de Bruijn jr.**, gedoopt in Wouw 27 augustus 1688; geprofest 2 oktober 1707; overleden 13 november 1729.
10. **Petronella Potters**, gedoopt in Wouw 18 juni 1690; geprofest 4 oktober 1711; overleden 23 november 1714. Zij was een zus van Maria Potters (nr. 11).
11. **Maria Potters, (= Anna?)**, gedoopt in Wouw 26 januari 1693; geprofest 4 oktober 1711; overleden 13 december 1747, hofmeesteres. Zij woonde vanaf 1722 in huis nr. 6. Zij was een zus van Petronella Potters (nr. 10).
12. **Elisabeth de Bruijn**, gedoopt in Wouw 30 september 1694 of 20 januari 1695; geprofest 2 oktober 1712; overleden 16 februari 1746.
13. **Elisabeth de Bruijn**, gedoopt in Wouw 30 september 1694 of 20 januari 1695; geprofest 1 oktober 1713; overleden 30 april 1749.
14. **Matthia Potters**, gedoopt in Wouw 19 juni 1695; geprofest 7 oktober 1714; overleden 23 juni 1723.
15. **Joanna de Jonge sr.**(dv Govaert), gedoopt in Wouw 2 januari 1694; geprofest 10 mei 1716; overleden 25 oktober 1751. Zij woonde in huis nr. 2 van 1720 tot 1751.
16. **Joanna de Jonge jr.** gedoopt in Wouw 17 februari 1696; geprofest 10 mei 1716; overleden 29 juni 1791 (95 jr.!).
17. **Maria Wagemakers**, gedoopt in Wouw 26 januari 1695 of 30 juli 1697; geprofest 11 oktober 1716; overleden 7 januari 1740.

18. **Gertruy Uijdt de Willege**, gedoopt in Wouw 4 juli 1697; geprofest 11 oktober 1716; overleden 7 januari 1740.
19. **Anna Bertels**, gedoopt in Wouw 29 april 1693; geprofest 11 oktober 1716; overleden 20 oktober 1767.
20. **Maria Potters**, gedoopt in Wouw 19 november 1696; geprofest 16 oktober 1717; overleden 10 maart 1769. Zij was een zus van Elisabeth Potters (nr. 21).
21. **Elisabeth Potters**, gedoopt in Wouw 4 december 1695; geprofest 16 oktober 1718; overleden 16 augustus 1744. Zij was een zus van Maria Potters (nr. 20).
22. **Catharina de Bruijn**, gedoopt in Wouw 30 april 1704; geprofest 4 oktober 1722; overleden 5 april 1776 in huis nr.23. Zij was een zus van Joanna de Bruijn (nr. 23).
23. **Joanna de Bruijn**, gedoopt in Wouw 5 juni 1701; geprofest 4 oktober 1722; overleden 13 augustus 1761. Zij was een zuster van Catharina de Bruijn (nr. 22).
24. **Antonia van Innevelt**, geen doopdatum gevonden; geprofest 9 mei 1723; overleden op 18 juni 1734 in huis nr. 13, waar ze van 1728 tot 1734 woonde.
25. **Catharina Potters** gedoopt in Wouw 9 februari 1704; geprofest 8 oktober 1724; overleden 1 juni 1786 (82 jr.).
26. **Cornelia Potters**, gedoopt in Wouw 9 maart 1702; geprofest 8 oktober 1724; jaar van overlijden niet bekend, mogelijk is ze uitgetreden of getrouwd.
27. **Elisabeth v.d.Beeck**, gedoopt in Wouw 16 oktober 1704; geprofest 8 oktober 1724; overleden 24 oktober 1763.
28. **Maria van Inneveltdt**, gedoopt in Wouw 15 januari 1708; geprofest 29 september 1726; overleden 1 januari 1733.

29. **Petronella de Haes**, gedoopt in Wouw 29 september 1707; geprofest 23 september 1731; overleden 3 augustus 1778.
30. **Cornelia Hoppenbrouwers**, gedoopt in Wouw 22 maart 1708; geprofest 12 mei 1737; overleden 31 oktober 1755.
31. **Matthia Potters**, gedoopt in Wouw 23 januari 1724; geprofest 7 oktober 1742; overleden 27 juni 1743 (19 jr.)
32. **Adriana van Osta**, gedoopt in Wouw 17 december 1726; geprofest 22 oktober 1752; overleden 25 oktober 1810 (bijna 84 jaar oud). Zij was hofmeesteres en woonde in huis nr.21. Zij was een zus van Maria Catharina van Osta (nr. 37) en Catharina en Cornelia Potters (nr. 39 en 40) waren haar halfzusters.
33. **Dimpna Potters**, gedoopt in Wouw 27 april 1740; geprofest 13 mei 1759; overleden 29 januari 1772.
34. **Cornelia van der Beeck**, gedoopt in Wouw 22 januari 1737; geprofest 7 oktober 1759; overleden 25 oktober 1797 in huis nr. 22. Ze was eigenares van 1767 tot 1790 en verkocht het huisje toen aan Maria van der Beeck.
35. **Maria de Bruijn**, gedoopt in Wouw 27 maart 1739; geprofest 15 juni 1760; overleden 5 maart 1826 (87 jr.) in huis nr. 33, dat ze bewoonde van 1767 tot 1826.
36. **Adriana Vlamincx**, gedoopt in Wouw 29 april 1736; geprofest 31 augustus 1760; overleden 29 augustus 1805. Met zus Wildelina (nr.41) woonde ze in huis nr. 24 van 1764 tot 1814.
37. **Maria Catharina van Osta**, gedoopt in Wouw 7 juni 1736. Bij haar doop kreeg ze de naam Maria Theresia; geprofest 12 oktober 1760; overleden 15 januari 1813 in huis nr. 21. Zij was een zus van Adriana van Osta (nr. 32) en Catharina en Cornelia Potters (nr. 39 en 40) waren haar halfzusters.

38. **Cornelia Ruyten**, gedoopt in Wouw 8 januari 1744; geprofest 2 oktober 1763; overleden 8 mei 1823 in huis nr. 27, waar ze in 1769 als bewoonster wordt genoemd.
39. **Catharina Potters**, gedoopt in Wouw 9 oktober 1742; geprofest 16 oktober 1763; overleden 30 november 1829. In 1787 wordt ze als bewoonster van huis nr. 21 genoemd samen met Adriana en Maria Catharina van Osta. Zij was een zus van Cornelia Potters (nr. 40) en Adriana en Maria Catharina van Osta (nr. 32 en 37) waren haar halfzusters.
40. **Cornelia Potters**, gedoopt in Wouw 3 juni 1744; geprofest 16 oktober 1763; overleden 24 november 1831. In 1787 wordt ze als bewoonster genoemd van huis nr. 21 samen met Adriana en Maria Catharina van Osta. Zij was een zus van Catharina Potters (nr. 39) en Adriana en Maria Catharina van Osta (nr. 32 en 37) waren haar halfzusters.
41. **Wildelina Vlamincx**, gedoopt in Wouw 10 november 1743. Haar doopnamen waren Wildelina Allegonde. Geprofest 29 september 1765; overleden 29 maart 1814 in huis nr. 24. Ze woonde er met haar zus-ter Adriana (nr.36).
42. **Maria Joanna Potters**, gedoopt in Wouw 2 december 1747. Ze werd gedoopt als Anna Maria; geprofest 18 oktober 1772; overleden 28 juli 1809 in huis nr. 26.
43. **Maria Catharina Potters**, gedoopt in Wouw 12 december 1767; geprofest 24 augustus 1791; overleden 28 november 1811 in huis nr. 15.
44. **Elisabeth Paeschen**, gedoopt in Wouw 1 februari 1764; geprofest 17 oktober 1796; overleden in 1798 in huis nr. 47 (verdwenen).
45. **Cornelia Schuerwegen**, geboren in 1848, geprofest 6 mei 1890; jaar van overlijden onbekend.

In deze lijst vinden we 13 maal de naam Potters, 8 maal de Bruijn, echte Wouwse namen; verder nog 3 x Van

(der) Beeck; 2 x Van Inneveldt; 2 x De Jonge; 2 x Vlaminckx; 2 x Hoppenbrouwers; 2 x Van Osta.

Adriana van Osta werd in 1771 tot hofmeesteres gekozen, wat ze bleef tot haar dood in 1810. Het eerste kwart van de 17e eeuw geeft een groot aantal Wouwse begijntjes te zien. Dit zal wel samen hangen met de periode voor en na het 12-jarig bestand, waarbij in Staats-Brabant de godsdienstvrijheid voor katholieken zeer werd beperkt, terwijl in het zuiden er volledige godsdienstvrijheid was. In het algemeen waren er in Hoogstraten meer begijntjes die "van over de grens" afkomstig waren dan van eronder. Zo waren er in de 18e eeuw van de in totaal 274 geprofeste begijnen 163 afkomstig uit plaatsen die nu in Nederland liggen, dat is 59,5%; in de 19e eeuw 45 van de 84, dat is 53,5%. En in de 20e eeuw nog 7 van de 13 geprofeste begijnen.

Wat de 17e eeuw en vroeger betreft is de herkomst slechts van de laatste 141 (op een totaal van ruim 600) vermeld.

Wie in de doopregisters van de 16e, 17e en 18e eeuw wil duiken om de herkomst en eventuele familierelaties van de Wouwse begijntjes in Hoogstraten na te pluizen, vindt zeker nog meer gegevens.

Op de bovenvermelde lijst van 1798, die in de Franse tijd opgemaakt werd toen het begijnhof onder het bestuur der Godshuizen geplaatst werd, vinden we de volgende Wouwse begijnen als eigenaressen vermeld, met nummer van het huis, de betaalde prijs met datum erbij. De huisnummers van toen kloppen niet meer; het huidige nummer staat tussen haakjes.

46. **Maria Catharina Potters**, fl. 100.0.0, 15 mai 1790 (dit huis is verdwenen).
47. **Elisabeth Paesen**, fl. 100.0.0, 7 octobre 1797 (dit huis is verdwenen).
65. **M.C.Potters**, fl. 165.0.0, 26 juillet 1791 (thans huisnr. 17).

71. **Adriana van Osta, Maria van Osta, Cathr. Potters en Corn. Potters**, fl. 545.0.0, 4 avril 1770, in de marge: no. 71.: Cette maison a quatre Têtes (letterlijk: dit huis heeft 4 hoofden. Hiermee werd aangegeven dat er vier bewoners waren), (thans nr.23).
74. **Adriana Vlaminckx, Wildelina (Aldegundis) Vlaminckx**, 25 septembre 1764. (nu nr.24). In de marge: Cette maison toute ruinée leur a été donnée a condition de la bâtir et pouvoir habiter leur vie durante. (Dit volledig verwoeste huis is aan hen geschonken op voorwaarde dat het herbouwd wordt, waarna ze het gedurende hun leven mogen bewonen).
76. **Elisabeth van Gastel en Maria Potters**. fl. 350.0.0, 25 avril 1787. Cette maison est à deux Têtes (Dit huis telt twee bewoners) (nu nr. 28).
77. **Cornelia Ruyten**, fl. 112.0.0, 10 juillet 1769 (nu huisnr. 29).
82. **Marie de Bruyn**, fl. 264.0.0, 18 octobre 1767 (nu huisnr. 33).

Feitelijk werd heel het begijnhof onteigend in 1798, maar elk begijntje mocht blijven wonen waar ze woonde. Diende de lijst om de eigenaressen te vergoeden voor de onteigening? Tevoren waren de huisjes ook eigendom van het begijnhof, want ze stonden op grond van het hof. Ze mochten alleen verkocht worden aan andere begijntjes, niet aan vreemden die er niet woonden. Het kopen van een eigen huisje was dan eerder een soort status-symbool? De armere begijntjes woonden met meerderen samen in het conventshuis of "oudhuis", nr.9.

Binnen in de kerk liggen veel grafstenen van begijnen. In de middengang, halverwege, ligt een grote steen, die vermeldt dat daar begraven liggen:

"...Anna Potters, meesteres, 55 jr., overl. 13 febr. 1747; hare zuster Petronella Potters, 25 jr., overl. 23 nov. 1714; hare zuster Matthia Potters, 28 jr., overl. 23 juni 1723, en hun nichte Matthia Potters, 24 jr., overl. 27 juni 1718."

Dit zijn dus de nrs. 11, 10 en 14 van de bovengenoemde lijst. Maar de Matthia, die als nicht genoemd wordt, komt niet voor op de lijst van deken Laurijssen. Daar komt nog wel een andere Matthia Potters voor (nr. 31), maar haar data van professie en overlijden kloppen niet. Blijkbaar zijn er 3 verschillende Matthia's Potters geweest.

Bij gelegenheid van de restauratie van de 36 nog bestaande huizen is er nagegaan, wie de vroegere bewoners of eigenaressen van deze huizen zijn geweest. In die gegevens vinden we ook een aantal Wouwse begijntjes. Die gegevens volgen hieronder, met daarbij de tegenwoordige huisnummers.

Huis 1: In 1692: *"Jenneken Adriaensen welke ziek te bed ligt laat haer huijs met meubelen bij testament na aan Catharina van Beeck"*. In 1750 wordt het verkocht aan Dymphna Lauwereysen: *"verkocht sekerhuys daer alvorens in gewoont joeffrouw Catharina Van Beeck"*. Dit moet nr. 5 van de eerste lijst zijn, die stierf in 1749.

Huis 5: In 1711 *"vercocht seker huijs aen suster Jenneken van Wou"*. Tot 1738.

Huis 6: In 1696: *"met welbehaegen en volcomen consentement van ... vercocht aen sr Geertruy van Wou seker huijs int welck nu is wonende de voorn... Dat sij met de gemelde ... tselve huijs sullen samen mogen bewoonen."* In 1722 aan Anna Potters *"verkocht het huijs daer alvorens in gewoondt heeft*

Geertruy van Wouw saliger". In 1744 koopt Matthea Potters het naleven. Welke Matthea dit is, is niet bekend

Huis 13: In 1728 aan Anthonia Van Inneveldt "*verkocht seker huijs ...*" tot 1736 "*verkocht seker huys daer alvorens in gewoondt heeft zuster Anthonia van Inneveldt*".

Huis 15: In 1791 "*aan Maria Catharina Potters, gebortig van Wouw, seker huijs...*"

Huis 21: In 1752 aan Adriana van Osta "*verkoght seker huijs daer alvorens in gewoont heeft ...*" met specificatie: "*met de spinne in de keuken*". Verder nog: "*verkoght het naerleven in dit nevenstaende huijs dat suster Adriana van Osta heeft gekoght - aen hare drij susters beggijntiens te weten aen Maria Catharina van Osta, Catharina Potters ende Cornelia Potters*". - Dit is dus hetzelfde huis als op de lijst van 1798, nr.71.

Huis 22: In 1767 aan Cornelia Van der Beeck "*verkoght seker huijs*" met specificatie: "*spinne ende beddekoets - in de voorkeuken, als oock het kamerken met de beddekoets op den solder en de beddekoets op het kelderkamerken; en soo heeft het huijs zijn eijgen waterloop - vervolgens geen recht of last meer in den waterloop van het huijs van Adriana van Osta*".
In 1790 "*verkoght het naer leven van het huijs van Cornelia Van der Beeck aen hare suster Maria Van der Beeck*". Deze laatste komt niet voor op de lijst van Laurijssen.

Huis 23: In 1717 verkocht aan De Bruyn, Maria en Elisabeth en Joanna en Catharina. Verder:

"op heden den 12 maij 1720 so hebben - veraccordeert met den vader en de beggijntiens Maria ende Elisabeth De Bruyn gesusters bij welck accort aen haer vercocht is een oudt huijs - om op deselve plaetse te timmeren een nieuw huijs gelijk hetzelfde nu getimmerd is. Oock is conditie dat indien Joanna ende Catharina de Bruijn hare twee gesusters beggijntien sijnde. Dit alles volgens oude conditie gemackt in het jaer 1717 den 27 junij". (Een wat raadselachtige omschrijving).

In 1776: "verkoght seker huijs daer alvorens in gewoont hadden de vier gesusters De Bruijn. Het muerken naest het huijs van de beggijntiens Vlaminckx en de gote ofte waterloop te samen te onderhouden".

Huis 24:

In 1760 aan Adriana en Wildelina Aldegundis Vlaminckx "overgegeven seker huijs daer alvorens in gewoont had suster Elisabeth Van der Beeck - met permissie van het selven huijs af te breken de materialen daervan te gebruijcken ende een nieuw huijs op die plaets te bouwen. Is conditie datter in huijs moet blijven de ingemaecte beddekoetsen en spinne in de keuken. Soo sal dit huijs altijd hebben het gebruijck van den ganck met dat daer maseur De Clerck in woont en sullen de poorte of deur die daer aen is samen moeten bekostigen en onderhouden. Den waterloop tussen dit huijs en dat van maseur Catharina De Bruijn".

Huis 26:

In 1787 aan Maria Joanna Potters "Verkoght het naerleven in het huijs dat voortijts gekocht heeft maseur Elisabeth van Gastel. Uijt consideratie dat de koperesse het

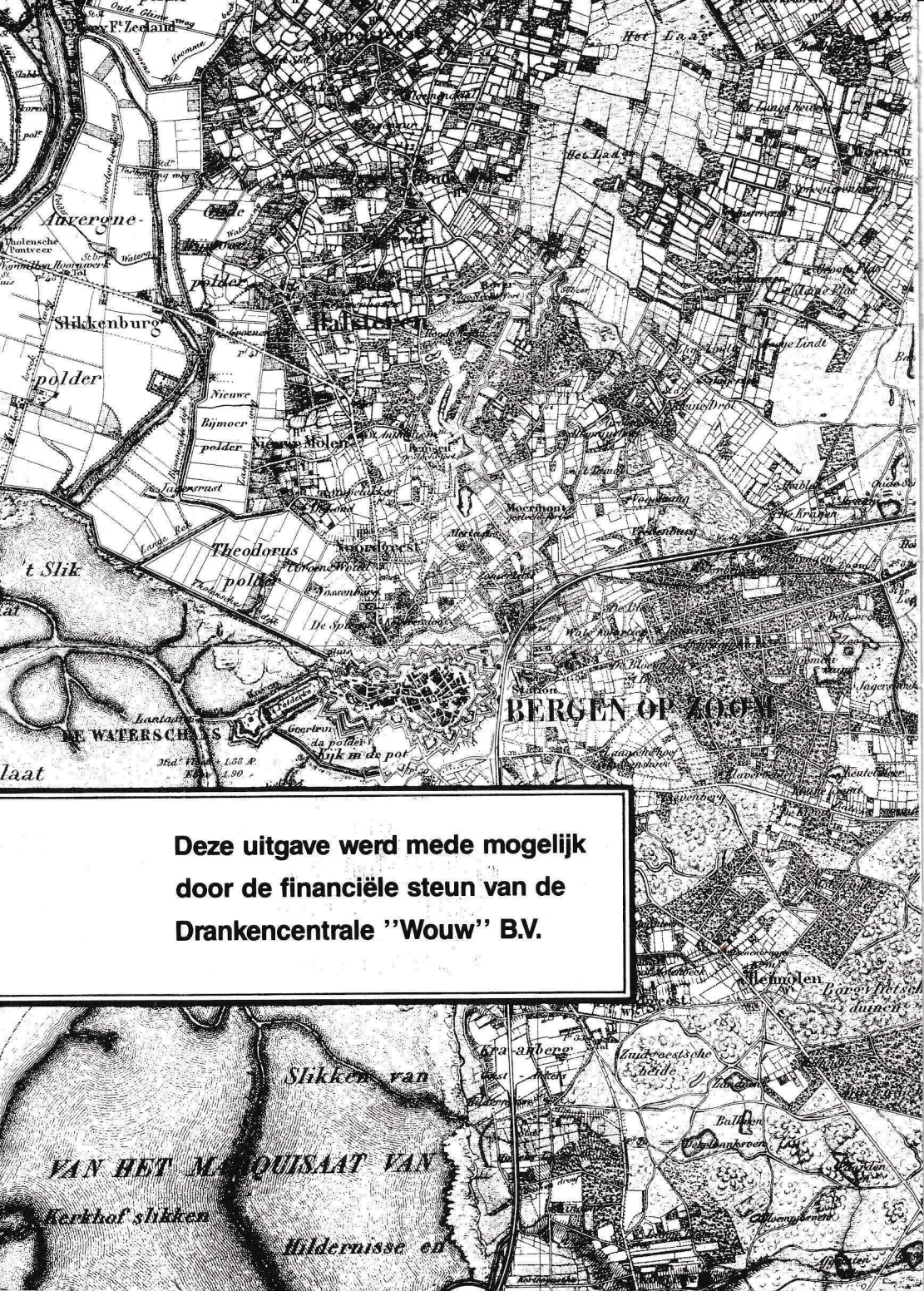
*selven huijs sal veranderen en verbeteren.
Dat dit huijs het recht heeft om lanks den
hof van het huijs daer nu woont Cornelia
Ruijten uijt te dragen het huijsken, as-
sen, en houdt langks in te dragen etc mits
dat sij verplicht het poortien aen het
huijs van mr Ruijten moet helpen maken en
onderhouden".*

Huis 33: In 1767 koopt Maria de Bruyn dit huis on-
der dezelfde voorwaarden als de vorige
bewoonster. Geen nadere teksten gevonden.

Wortel, 16 mei 1994

Bernard Siebelink

(Aanvullingen uit de Wouwse DTB werden opgezocht door
René Hermans. Aanvullingen op deze gegevens en de
details in bovenstaand artikel zijn welkom)

Deze uitgave werd mede mogelijk
door de financiële steun van de
Drankencentrale "Wouw" B.V.